

Kontrowersje wokół liczenia terminu przedawnienia orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej

Immanentną cechą obrotu gospodarczego jest, rzutujące na samego przedsiębiorcę, jak i jego otoczenie, ryzyko popadnięcia w stan niewypłacalności. Z samego jednak faktu utraty płynności finansowej nie można czynić przedsiębiorcom zarzutu, o ile w odpowiednim czasie zainicjują bądź postępowanie upadłościowe, bądź – w stanie prawnym po 1.01.2016 r. – postępowanie restrukturyzacyjne. Zaniechanie tego obowiązku ma dalekosiężne skutki. Jednym z ich przejawów jest możliwość orzeczenia przez sąd zakazu prowadzenia działalności gospodarczej na okres od 3 do 10 lat. Tematem niniejszego artykułu będzie problematyka określenia terminu, po upływie którego orzeczenie przedmiotowego zakazu jest nieodpuszczalne, czyli tzw. przedawnienie karalności.

BARTOSZ SIERAKOWSKI
NORBERT FROSZTĘGA

Funkcja zakazu z art. 373 p.u.n.

Instytucja orzekania o pozbawieniu prawa prowadzenia działalności gospodarczej była znana już prawu upadłościowemu z 1934 r.¹, gdzie postrzegano ją jako środek dyscyplinujący przedsiębiorców do ich rzetelnej działalności i wykonywania obowiązków ciążących na nich w postępowaniu upadłościowym, a więc i służący podniesieniu efektywności tego postępowania. Takie też założenie legło u podstaw nie tylko przejęcia rzeczony instytucji do p.u.n.², ale nadto rozszerzenia zakresu jej zastosowania także na osoby, które doprowadziły do upadłości wskutek celowego działania lub rażącego niedbalstwa. Jak bowiem słusznie zauważa F. Zedler, prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek, jak również pełnienie funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce

¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 1991 r., nr 118, poz. 512, ze zm.), do którego to aktu normatywnego instytucja pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej została wprowadzona mocą ustawy z 31.07.1997 r. (Dz.U. nr 117, poz. 751).

² Uzasadnienie projektu p.u.n., druk nr 809 Sejmu RP VI kadencji.

handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu nie jest tylko sprawą prywatną osób podejmujących tę działalność. Każda działalność gospodarcza bowiem wywiera szersze skutki społeczne i ekonomiczne. W związku z tym osoby podejmujące taką aktywność muszą posiadać określone kwalifikacje zawodowe, a także przestrzegać określonych wzorców zachowań. Osoby, które nie posiadają takich kwalifikacji, powinny być z obrotu gospodarczego wyłączone³. Cele przedmiotowej instytucji mają jednak charakter wieloaspektowy, a ich szczegółowego wyłuszczenia dokonał w jednym ze swych orzeczeń Trybunał Konstytucyjny, wskazując na: funkcję prewencyjno-profilaktyczną, funkcję zabezpieczającą przed wyrządzeniem szkody wierzycielom, funkcję zabezpieczenia praw i wolności innych uczestników obrotu gospodarczego, funkcję zapobiegania sytuacjom patologicznym sprzyjającym możliwości powstania przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, funkcję gwarantującą obowiązek dochowania należytej staranności oraz funkcję wyłączenia z obrotu gospodarczego osób, które nie są w stanie sprostać podstawowym wymaganiom prowadzenia działalności gospodarczej⁴. Realizacja wskazanych celów w kontekście ogólnie przyjętych i szeroko rozumianych zasad obrotu gospodarczego doprowadziła do ugruntowania się przedmiotowej instytucji w polskim porządku prawnym.

Terminy przedawnienia orzekania zakazu

Zgodnie z art. 377 ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze⁵ w brzmieniu obowiązującym po 1.05.2009 r., **nie orzeka się zakazu, o którym mowa w art. 373**, tj. pozbawienia na okres od 3 do 10 lat prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji osoby, która ze swej winy będąc do tego zobowiązana z mocy ustawy, nie złożyła w terminie dwóch tygodni od dnia powstania podstawy do ogłoszenia upadłości wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 373 ust. 1 pkt 1), albo po ogłoszeniu upadłości dopuściła się oznaczonych działań lub zaniechań (art. 373 ust. 1 pkt 2, 3, 4), albo wobec której już co najmniej raz ogłoszono upadłość, z umorzeniem jej długów po zakończeniu postępowania upadłościowego lub ogłoszono upadłość nie dawniej niż pięć lat przed ponownym ogłoszeniem upadłości (art. 373 ust. 3 pkt 1 i 2) – **jeżeli postępowanie w tej sprawie nie zostało wszczęte w terminie roku od dnia umorzenia lub zakończenia**

³ F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LEX 2011, komentarz do art. 373.

⁴ Wyrok TK z 4.07.2002 r. (P 12/01), OTK Seria A 2002, nr 4, poz. 50, w którym Trybunał procedował w odniesieniu do poprzednika art. 373 p.u.n., jakim był art. 17 [2] rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 1991 r., nr 118, poz. 512, ze zm.). Stanowisko to zachowuje aktualność również na gruncie p.u.n.

⁵ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 1112, ze zm.), dalej: „p.u.n.”.

postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 13, a gdy wniosek o ogłoszenie upadłości nie był złożony, w terminie trzech lat od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć. Przedmiotowa regulacja stanowi cezurę czasową dla możliwości wszczęcia – przeciwko osobom, które nie dochowując wymagań stawianych profesjonalnym uczestnikom obrotu gospodarczego, narażają innych uczestników, w tym nieprzedsiębiorców, na niemożność zaspokojenia ich należności⁶ – postępowania w przedmiocie pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej i pełnienia funkcji w zarządzaniu podmiotami gospodarczymi.

Wymiar temporalny orzekania zakazu, ustanowiony w przywołanym przepisie, pełni istotną funkcję gwarancyjną, limitującą okres, w którym z jednej strony dłużnik pozostaje w niepewności co do możliwości wszczęcia przeciwko niemu postępowania zakazowego, a z drugiej ogranicza podmiot uprawniony do wystąpienia ze stosownym żądaniem wyeliminowania danego nierzetelnego kontrahenta z rynku. W orzecznictwie⁷ i doktrynie⁸ dominuje stanowisko, że przedmiotowe terminy są terminami prekluzyjnymi prawa materialnego i jako takie nie podlegają ani przedłużeniu, ani przywróceniu.

Spory powstałe na gruncie przedmiotowej regulacji były tematem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego. Także stanowisko Sądu Najwyższego w tym zakresie nie jest jednolite. Już w okresie obowiązywania art. 377 p.u.n. w jego pierwotnym brzmieniu⁹ zarysowały się odmienne poglądy w zakresie ustalenia, czy termin do wystąpienia z żądaniem orzeczenia zakazu działalności gospodarczej biegnie od dnia, w którym dłużnik był obowiązany złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości tylko wówczas, gdy przedmiotowy wniosek nie został złożony przez żaden inny uprawniony podmiot, czy też ma on zastosowanie w każdym przypadku, tj. także wtedy, gdy wniosek taki został złożony np. przez wierzyciela. Pomimo licznych kontrowersji zwyciężyła pierwsza z wyżej powołanych koncepcji¹⁰, w myśl której złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości – choćby po upływie terminu zastrzeżonego dla dłużnika – powoduje, iż roczny termin do złożenia

⁶ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa, 2014, Legalis, komentarz do art. 373 (Nb. 1).

⁷ Postanowienie SN z 12.04.2012 r. (II CSK 463/11), OSNC 2013, nr A, poz. 19, s. 124.

⁸ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 9, Warszawa 2013, Legalis, komentarz do art. 377 (Nb. 1).

⁹ Artykuł 377 p.u.n. w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z 6.03.2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. nr 53, poz. 434), dalej: „ustawa nowelizująca”, stanowił, że nie orzeka się zakazu, o którym mowa w art. 373, jeżeli postępowanie w tej sprawie nie zostało wszczęte w terminie roku od umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 13, a gdy nie złożono wniosku o ogłoszenie upadłości, od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć.

¹⁰ Tak m.in. SN w uchwałach z 22.03.2006 r. (III CZP 13/06), OSNC 2007, nr 1, poz. 8, oraz z 20.05.2011 r. (III CZP 23/11), OSNC 2012, nr 1, poz. 5; postanowieniach z 23.03.2006 r. (IV CSK 35/05), OSNC 2007, nr 1, poz. 14 oraz z 5.03.2009 r. (III CSK 297/08), Monitor Prawniczy 2009, nr 7, s. 356.

wniosku o orzeczenie zakazu rozpoczyna swój bieg z chwilą umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku w trybie art. 13 p.u.n. Precyzyjnie wyjaśnił to w szczególności Sąd Najwyższy w postanowieniu z 25.04.2015 r. wskazując, iż zaniechanie złożenia wniosku o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w terminie roku od dnia powstania przesłanek upadłości nie oznaczało wcale całkowitej niemożności orzeczenia zakazu, jeżeli podstawa upadłości w dalszym ciągu istniała. Z wnioskiem o ogłoszenie upadłości po upływie tego okresu mógł bowiem wystąpić wierzyciel, co skutkowało odmiennym sposobem liczenia omawianego terminu, gdyż biegł on w takim wypadku od umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku na podstawie art. 13 p.u.n. Dłużnik, który zataił podstawę do ogłoszenia upadłości, nie mógł więc podnosić zarzutu, że podstawa ta wystąpiła wcześniej niż rok przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Osoby, które uzyskały status wierzyciela niewypłacalnego podmiotu po upływie roku od powstania jego niewypłacalności, nie mogły wprawdzie wystąpić wprost z wnioskiem o zakazanie prowadzenia przez niego działalności gospodarczej, co jednak nie oznacza, że były pozbawione możliwości skutecznego zainicjowania takiego postępowania. Osoby te mogły ponownie otworzyć termin do wszczęcia postępowania o orzeczenie zakazu, występując z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Jednocześnie Sąd Najwyższy zauważył, iż powyższe nie oznacza bynajmniej, że możliwość ponownego otwarcia tego terminu nie podlega ograniczeniom czasowym, gdyż ograniczeniem takim jest istnienie stanu niewypłacalności. W razie ustania tego stanu sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości ze względu na brak podstaw do jej ogłoszenia, a w świetle art. 377 p.u.n. jedynie oddalenie wniosku na podstawie art. 13 p.u.n. uzasadnia odmienny sposób obliczania terminu do złożenia wniosku o zakazanie prowadzenia działalności gospodarczej. Jeżeli natomiast stan niewypłacalności trwa nadal, powinno być możliwe orzeczenie sankcji przewidzianej w art. 373 p.u.n.¹¹

Ustawa nowelizująca z 6.03.2009 r. wprowadziła szereg zmian w przepisach p.u.n. Jedną z nich było wydłużenie rocznego terminu zawitego z art. 377 *in fine* p.u.n. do lat trzech. Ponadto w art. 6 ustawy nowelizującej zostały zamieszczone trzy przepisy przejściowe dotyczące tej zmiany. Zgodnie z ust. 1 do postępowań w sprawach orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe. Według ust. 2, jeżeli przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej zaistniały podstawy do ogłoszenia upadłości, do postępowań, o których mowa w ust. 1, wszczętych po dniu wejścia w życie tej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe. Stosownie zaś do ust. 3, jeżeli przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej ustała możliwość orzeczenia zakazu, o którym mowa w ust. 1,

¹¹ Postanowienie SN z 25.04.2014 r. (II CSK 385/13), LEX nr 1511111.

iosku o ogłoszenie
zenie upadłości nie
łużnik obowiązany
owi cezurę czasową
re nie dochowując
otu gospodarczego,
ów, na niemożność
niece pozbawienia
ia funkcji w zarzą-

ny w przywołanym
ą okres, w którym
żliwości wszczęcia
ogranicza podmiot
i wyeliminowania
ctwie⁷ i doktrynie⁸
ninami prekluzyj-
przedłużeniu, ani

wały tematem wielu
ądu Najwyższego
żywania art. 377
dmienne poglądy
aniem orzeczenia
órym dłużnik był
lko wówczas, gdy
inny uprawniony
tu, tj. także wtedy,
Pomimo licznych
onceptji¹⁰, w myśl
po upływie termi-
nmin do złożenia

⁷ a, 2014, Legalis, komen-

19, s. 124.

013, Legalis, komentarz

⁸ 2009 r. o zmianie usta-
arancyjnym oraz ustawy
izująca", stanowił, że nie
wie nie zostało wszczęte
albo oddalenia wniosku
zenie upadłości, od dnia,

007, nr 1, poz. 8, oraz
23.03.2006 r. (IV CSK
nitor Prawniczy 2009,

z powodu upływu rocznego terminu do wszczęcia postępowania, zakazu nie orzeka się.

Na tle przedmiotowej regulacji wyłoniły się jednak pewne niejasności. O ile bowiem nie budzi obecnie wątpliwości, iż termin trzyletni przewidziany w rzeczonym przepisie (a przed nowelizacją – termin roczny) ma zastosowanie jedynie w przypadku, gdy dłużnik będąc ku temu zobowiązany nie złoży wniosku o ogłoszenie upadłości, o tyle nadal istnieje pytanie: czy sąd może orzec o zakazie prowadzenia działalności, gdy przed wejściem w życie rzeczony zmiany upłynął termin roku, w którym dłużnik zobowiązany był złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości, a po wejściu w życie ustawy nowelizującej wniosek taki został złożony przez wierzyciela i oddalony przez sąd na podstawie art. 13 p.u.n. Problematyczny jest także zakres prawno-relevantnych okoliczności, które można i należy brać pod uwagę rozstrzygając o nałożeniu zakazu na konkretny podmiot, w tym wymiaru sankcji. Zagadnienia te zostały kilkakrotnie poddane ocenie Sądu Najwyższego, który jednak – w zależności od składu orzekającego – prezentował odmienne (nierzadko sprzeczne względem siebie) stanowiska.

Po wejściu w życie ustawy nowelizującej, w judykaturze ugruntowało się stanowisko, że przewidziane w art. 6 ust. 3 wyłączenie możliwości orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej upłynął termin do wszczęcia postępowania, interpretować należy jako określenie momentu decydującego o tym, że wcześniej powstałe przesłanki orzeczenia tego zakazu nie mogą już być brane pod uwagę, gdyby termin do orzekania otworzył się po wejściu w życie ustawy powtórnie na skutek wystąpienia zdarzeń przewidzianych w art. 377 p.u.n. Innymi słowy, na gruncie rzeczony przepisu przyjmowano, że jeśli przed wejściem w życie ustawy nowelizującej upłynął roczny termin do złożenia wniosku o orzeczenie zakazu na podstawie art. 373 p.u.n., liczony od momentu aktualizacji obowiązku złożenia przez uczestnika wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, to nie ma możliwości skutecznego złożenia wniosku o orzeczenie zakazu również w „alternatywnym” terminie, liczonym zgodnie z art. 377 *in principio* p.u.n. Pogląd taki został zaprezentowany w szczególności w postanowieniu SN z 12.04.2012 r.¹² i był podzielany przez niektóre składy orzekające sądów powszechnych¹³. Uzasadniając przyjętą ścieżkę interpretacyjną oparto się na założeniu, iż **skoro przepisy określające zasady orzekania o sankcji stanowią czasowe ograniczenie konstytucyjnie gwarantowanej swobody prowadzenia działalności gospodarczej, to winno się je interpretować w sposób ścisły**. Odwołano się również do celów nowelizacji przepisów dotyczących orzekania o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej, wskazując, iż z jednej strony chodziło o uelastycznienie tego instrumentu, tak aby zachęcał do wszczynania postępowań, a z drugiej aby

¹² Postanowienie SN z 12.04.2012 r. (II CSK 463/11), OSN Izba Cywilna 2013, nr A, poz. 19, s. 124.

¹³ Np. postanowienie SO w Szczecinie z 24.01.2014 r. (VIII Ga 375/13), www.orzeczenia.ms.gov.pl.

zwiększał efektywność systemu eliminacji nierzetelnych uczestników obrotu gospodarczego. W świetle powyższego, Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że prawnie relewantna różnica pomiędzy kolejnymi ustępami art. 6 ustawy nowelizującej tkwi we wskazaniu momentu, który jest decydujący przy ocenie, czy bezpowrotnie upłynął prekluzyjny termin, w którym można skutecznie domagać się orzeczenia zakazu. Chwilą tą jest stan istniejący przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, a więc bezpośrednio poprzedzający ten dzień (2.05.2009 r.). Ustawodawca utrwalił ten stan stwierdzając, że niemożność orzeczenia zakazu w owym czasie decyduje, że nie może być on już orzeczony w ogóle. Innymi słowy, stan bezpośrednio poprzedzający wejście w życie ustawy nowelizującej stanowi cezurę czasową, po której wcześniejsze przyczyny objęte są swego rodzaju abolicją i nie mogą stanowić podstawy orzeczenia zakazu z art. 373 p.u.n., nawet jeśli w późniejszym czasie zostanie złożony wniosek o ogłoszenie upadłości i termin ponownie się otworzy. Pogląd ten, choć niewątpliwie zawierający korzystną dla dłużników wykładnię prawa, budził jednak szereg zastrzeżeń.

Przede wszystkim przywołana ścieżka interpretacyjna w sposób nieuzasadniony premiowała najbardziej nielojalnych dłużników. Wspomniana cezura tworzyła bowiem podział na tych, wobec których termin roku od momentu powstania obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości upłynął przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, oraz tych, co do których ów termin upłynął już po tym dniu. Konsekwentne przestrzeganie ww. poglądu prowadziło zatem do niezrozumiałych dyferencji podmiotowych wśród nierzetelnych uczestników obrotu gospodarczego, premiując wyłącznie tych, którzy przez dłuższy czas zwlekali z zainicjowaniem procedury upadłościowej, przyznając im po upływie określonego czasu „nietykalność”. Tymczasem w ustawie nowelizującej próżno szukać przepisów pozwalających na tak daleki akt łaski ustawowej, co – z racji swej istoty – wymaga wyraźnej wypowiedzi ustawodawcy. Ponadto, jak zauważył Sąd Najwyższy w uchwale z 19.02.2015 r.¹⁴ – wbrew stanowisku ww. postanowienia z 12.04.2012 r. – błędem jest twierdzenie, iż celem art. 6 ust. 3 ustawy nowelizującej było przyznanie ochrony prawnej dla podmiotów, które przed dniem wejścia w życie rzeczzonej ustawy nie zainicjowały procedury upadłościowej. W projekcie rządowym ustawy nowelizującej nie było bowiem żadnych przepisów przejściowych odnoszących się do postępowań w przedmiocie orzeczenia zakazu prowadzenia działalności. Pojawiły się one (art. 6) dopiero w trakcie prac nad projektem ustawy, a tym samym z oczywistych względów uzasadnienie do przedmiotowej kwestii odnosić się nie mogło. Nowelizacja art. 377 p.u.n. miała za zadanie zwiększyć w aspekcie temporalnym możliwość nałożenia sankcji zakazu prowadzenia działalności, zaś jedynie w stosunku do art. 373 ust. 2 zd. 2 p.u.n. zakładano, że możliwość odstąpienia przez sąd od orzeczenia zakazu będzie stanowić

¹⁴ Uchwała SN z 19.02.2015 r. (III CZP 105/14), Biuletyn SN 2015, nr 2.

realną zachętę dla dłużników do wszczynania postępowań naprawczych. W uzasadnieniu do ustawy nowelizującej wprost bowiem wskazano, iż „dodanie w art. 373 ust. 2 wzmianki, że sąd może odstąpić od orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli sąd upadłościowy oddalił wnioski o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 12 i zezwolił na wszczęcie postępowania naprawczego, ma stworzyć zachętę dla dłużników do wszczynania postępowań naprawczych¹⁵”, przy czym w odniesieniu do zmiany treści art. 377 p.u.n. ograniczono się do stwierdzenia, iż „zmiana art. 377 polega na wydłużeniu do trzech lat możliwości orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w przypadku niezłożenia przez dłużnika wniosku o ogłoszenie upadłości”¹⁶. Powyższe miało więc na celu uzupełnienie zmian przepisów merytorycznych, a nie realizowanie własnych założeń legislacyjnych, w szczególności podyktowanych potrzebą ogłoszenia abolicji i zwolnienia określonej grupy dłużników z odpowiedzialności związanej z orzekaniem zakazu prowadzenia działalności gospodarczej¹⁷. Skoro jedyną w istocie merytoryczną zmianą – poza korektami o charakterze redakcyjnym – wynikłą z nowelizacji art. 377 p.u.n. było wydłużenie do lat trzech terminu, po upływie którego nie można orzec sankcji z art. 373 p.u.n. w sytuacji, gdy wobec dłużnika nie został w ogóle złożony wniosek o ogłoszenie upadłości, to brak jest podstaw do wysuwania twierdzeń takich jak uczynił to Sąd Najwyższy ww. postanowieniu z 12.04.2012 r. Nie uzasadnia tego również przepis intertemporalny z art. 6 ust. 3 ustawy nowelizującej, skoro miał on na celu jedynie niepogorszenie sytuacji prawnej osób, wobec których mogłoby toczyć się postępowanie o orzeczenie zakazu, o którym mowa w art. 373 p.u.n., z powodu wydłużenia terminu przewidzianego w art. 377 *in fine* p.u.n. Jeżeli bowiem do czasu orzekania w sprawie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej nie złożono wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, a zarazem przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej upłynął roczny termin od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć, to – pomimo wydłużenia terminu do wszczęcia postępowania o orzeczenie zakazu do trzech lat – orzeczenie takiego zakazu nie byłoby możliwe¹⁸. Aprobując przedstawiony kierunek orzecznictwa trzeba zatem zauważyć, iż **pomimo zmiany treści art. 377 p.u.n. oraz wprowadzenia przepisów intertemporalnych w ustawie nowelizującej, niezmienną pozostała dotychczas obowiązująca zasada, że statuowany treścią art. 377 *in fine* p.u.n. termin do zainicjowania postępowania o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej ma zastosowanie wyłącznie w sytuacji, gdy wniosek nie został złożony przez żaden uprawniony ku temu podmiot. Jedyną zmianą merytoryczną wprowadzoną w art. 377**

¹⁵ Uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej, druk nr 654 Sejmu RP VI kadencji.

¹⁶ Uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej, druk nr 654 Sejmu RP VI kadencji.

¹⁷ Uchwała SN z 19.02.2015 r. (III CZP 105/14), Biuletyn SN 2015, nr 2.

¹⁸ Postanowienie SN z 25.04.2014 r. (II CSK 385/13), Monitor Prawa Handlowego 2014, nr 4, s. 42.

p.u.n. mocą ustawy nowelizującej było obostrzenie – w aspekcie temporalnym – możliwości orzeczenia sankcji z art. 373 p.u.n. wobec nierzetelnych dłużników, w sytuacji gdy wniosek o ogłoszenie upadłości nie został w ogóle złożony, zaś *ratio legis* art. 6 ust. 3 ustawy nowelizującej koncentrowało się na wyjaśnieniu sytuacji prawnej dłużników, co do których przed wejściem w życie ustawy nowelizującej upłynął termin roczny (art. 377 *in fine* p.u.n. sprzed nowelizacji), a nie upłynął termin trzyletni (art. 377 *in fine* p.u.n. po nowelizacji) do orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, liczony od dnia, w którym dłużnik był obowiązany złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości. Tylko w takim zakresie uległ bowiem zmianie stan prawny, wobec czego niezbędne było ustanowienie przepisów przejściowych w sposób wyczerpujący regulujących wszelkie wątpliwości natury prawnej powstałe w wyniku zmiany brzmienia art. 377 p.u.n.¹⁹. W świetle powyższych uwag należy wyraźnie opowiedzieć się za tezą, iż **obecny stan prawny nie stawia przeszkód dla orzeczenia zakazu z art. 373 p.u.n. w sytuacji, gdy wniosek o jego orzeczenie został złożony po dacie wejścia w życie ustawy nowelizującej – w trakcie trwania postępowania upadłościowego wszczętego także po tej dacie – i to nawet wówczas, gdy przed tym dniem upłynął termin roku z art. 377 *in fine* p.u.n. w jego brzmieniu sprzed nowelizacji.** Konkluzja ta pozostaje w pełnej koherencji z właściwie rozumianym celem ustawodawcy realizowanym poprzez nowelizację art. 377 p.u.n., jakim było dążenie do eliminacji z obrotu gospodarczego nierzetelnych jego uczestników, a zarazem stworzenie wnioskodawcy realnej możliwości zainicjowania procedury zmierzającej do orzeczenia rzeczowego zakazu.

Prekluzja faktów zaistniałych przed 2.05.2009 r.

Następnie należy odnieść się do kwestii prawnorelevantnych okoliczności, które mogą być – i są – brane pod uwagę dla ustalenia spełnienia przesłanek orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Zagadnienie to pozostaje w ścisłym związku z przedstawionym wyżej sposobem liczenia terminów, w ramach których dopuszczalne jest zainicjowanie postępowania dotyczącego rzeczowej sankcji i również spotkało się z odmiennymi interpretacjami judykatury. Rozbieżności pojawiające się na kanwie przedmiotowego zagadnienia wiązały się z odpowiedzią na pytanie, czy w przypadku zainicjowania postępowania upadłościowego, a co za tym idzie – w przypadku liczenia terminów orzeczenia zakazu od momentu zakończenia lub ukończenia postępowania albo oddalenia wniosku na podstawie art. 13 p.u.n., wierzyciel (lub inne uprawnione podmioty) ma możliwość powoływania się na zaniebdanie dłużnika w postaci niezłożenia wniosku we właściwym terminie, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony już po upływie roku od powstania sytuacji uzasadniającej jego złożenie przez dłużnika.

¹⁹ Uchwała SN z 19.02.2015r. (III CZP 105/14), Biuletyn SN 2015, nr 2.

Ma to szczególne znaczenie dla wymiaru sankcji z uwagi na długość zaniechania, jak i związany z tym pogłębiony rozmiar pokrzywdzenia wierzycieli.

Na rzecz ścieżki interpretacyjnej, w myśl której istnieje możliwość – w ramach postępowania o orzeczenie zakazu z art. 373 p.u.n. – podnoszenia uchybień dłużnika pomimo upływu roku od momentu, kiedy zaktualizował się po jego stronie obowiązek zainicjowania procedury upadłościowej, opowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z 22.03.2006 r.²⁰ i z 9.04.2010 r.²¹ oraz w kilku kolejnych postanowieniach²². Pogląd ten był również akceptowany w judykaturze sądów powszechnych²³.

Stanowisko to, jakkolwiek uważane za dominujące, nie było jednak akceptowane przez wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego. Oponenti podnosili bowiem, że brak wszczęcia postępowania o orzeczenie zakazu z art. 373 p.u.n. w terminie roku (obecnie: trzech lat) od momentu powstania obowiązku po stronie dłużnika, wyłącza możliwość powoływania się na okoliczności zaistniałe w tym okresie. Jakkolwiek więc złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości zmienia sposób liczenia terminu prekluzyjnego (liczy się go wówczas od daty umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego, względnie oddalenia wniosku na podstawie art. 13 p.u.n.), to nie prowadzi to do przywrócenia („odnowienia”) zdarzeń powstałych przed tym terminem. Dość obszerne uzasadnienie tego kierunku wykładni zaprezentowano w postanowieniu SN z 12.04.2012 r., w którym odwołano się do poglądu o konieczności umiarkowanego i oględnego ingerowania w prawa i wolności obywatelskie²⁴, a także do uzasadnienia ustawy nowelizującej, z którego wywiedziono tezę – choć jak już wyżej zauważono błędną – o dążeniu ustawodawcy do zachęcenia dłużników do wszczynania postępowań upadłościowych, jeżeli występują ku temu stosowne przesłanki. Zdaniem Sądu Najwyższego, art. 6 ust. 3 p.u.n. wyznaczał zatem cezurę czasową, po której przyczyny przeszłe, których podmioty uprawnione nie wykorzystały we właściwym terminie do żądania usunięcia nierzetelnych uczestników z obrotu gospodarczego, objęte są swego rodzaju abolicją i nie mogą już posłużyć jako podstawa skutecznego wniosku o orzeczenie zakazu, nawet jeśli w późniejszym czasie zostanie złożony wniosek o ogłoszenie upadłości i termin ponownie się otworzy²⁵.

Tymczasem, jak to wywiedziono na gruncie zagadnienia dotyczącego sposobu liczenia terminów do orzeczenia zakazu z art. 373 p.u.n., właściwa wykładnia art. 6 ust. 3 ustawy nowelizującej prowadzi do konkluzji,

²⁰ Uchwała SN z 22.03.2006 r. (III CZP 13/06), OSNC 2007, nr 1, poz. 8.

²¹ Uchwała SN z 9.04.2010 r. (III CZP 14/10), OSNC 2010, nr 10, poz. 133.

²² Postanowienia SN: z 12.05.2006 r. (V CSK 54/06), niepubl.; z 10.11.2006 r. (I CSK 218/06), niepubl.; z 12.12.2007 r. (V CSK 321/07), niepubl.; z 4.03.2009 r. (IV CSK 423/08), niepubl. oraz z 13.01.2010 r. (II CSK 364/09), niepubl.

²³ Postanowienie SO w Szczecinie z 24.01.2014 r. (VIII Ga 375/13), www.orzeczenia.ms.gov.pl.

²⁴ Postanowienia SN: z 7.02.2008 r. (V CSK 424/07), OSNC 2009, nr 4, s. 59; z 29.10.2008 r. (IV CSK 239/08), Biuletyn SN 2009, nr 2, s. 11; z 13.04.2011 r. (V CSK 320/10), LEX nr 885038.

²⁵ Postanowienie SN z 12.04.2012 r. (II CSK 463/11), OSN Izba Cywilna 2013, nr A, poz. 19, s. 124.

ia długość zanie-
zenia wierzycieli.
nieje możliwość
u.n. – podnosze-
, kiedy zaktuali-
y upadłościowej,
i z 9.04.2010 r.²¹
ównież akcepto-

ło jednak akcep-
zego. Oponenti
zeczzenie zakazu
omentu powsta-
owolywania się
złożenie wnio-
u prekluzyjnego
a postępowania
le art. 13 p.u.n.),
zeń powstałych
runku wykładni
órym odwołano
go ingerowania
a ustawy nowe-
zej zauważono
do wszczynania
wne przesłanki.
ł zatem cezurę
prawne nie
a nierzetelnych
ju abolicją i nie
eczenie zakazu,
k o ogłoszenie

ia dotyczącego
p.u.n., właści-
do konkluzji,

²¹ K 218/06), niepubl.,
oraz z 13.01.2010 r.

nia.ms.gov.pl.
10.2008 r. (IV CSK
885038.

A, poz. 19, s. 124.

iz wyłączną funkcją rzeczono-
go przepisu jest rozstrzygnięcie wątpliwości
co do tego, w jaki sposób wydłużenie terminu określonego w art. 377 *in fine* p.u.n. wpływa na bieg drugiego terminu (rocznego), który upłynął przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, lecz w chwili jej wejścia w życie nie upłynęły jeszcze trzy lata. Wątpliwości te art. 6 ust. 3 rozstrzyga w ten sposób, iż skutki upływu ww. terminów pozostają nienaruszone. Tym samym brak jest jakichkolwiek podstaw do przydawania wspomnianemu przepisowi jeszcze innych znaczeń, w tym w szczególności obejmowania abolicją okoliczności uzasadniających nałożenie sankcji z art. 373 p.u.n., które wystąpiły przed wejściem w życie ustawy nowelizującej. Uchwalenie ustawy nowelizującej nie miało na celu wprowadzenia generalnej abolicji dla nierzetelnych dłużników, ani też objęcia stanu faktycznego sprzed 2.05.2009 r. jakąkolwiek prekluzją. Powyższa argumentacja została przedstawiona w najnowszym judykacie Sądu Najwyższego zapadłym na gruncie omawianego problemu²⁶ i jest w pełni podzielana przez autorów niniejszego artykułu. **Wszystkie więc okoliczności, które zaistniały przed 2.05.2009 r. – o ile nie doszło do przedawnienia orzekania – są brane pod uwagę przy wymierzaniu sankcji z art. 373 p.u.n. Dotyczy to w szczególności wpływającej na wymiar sankcji długości zwłoki w wykonaniu obowiązku terminowego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 21 ust. 1 p.u.n.), jak i związanego nią rozmiaru pokrzywdzenia wierzycieli (art. 373 ust. 2 p.u.n.).**

Przedawnienie w stanie prawnym od 1.01.2016 r.

W doktrynie pewne spory budziła także kwestia wskazania momentu, od kiedy należało liczyć początek biegu terminu, o którym mowa w art. 377 *in fine* p.u.n. Część przedstawicieli nauki prawa opowiadała się za koncepcją liczenia rzeczono-
go terminu od 15. dnia od momentu powstania stanu niewypłacalności (dłużnik ma bowiem dwa tygodnie na złożenie wniosku od powstania stanu niewypłacalności – art. 21 ust. 1 p.u.n.). Teoria ta jakkolwiek zgodna z literalną warstwą przepisu i prawidłowa w świetle dyrektyw wykładni zawężającej, pozostawała w oderwaniu od przesłanek celowościowych orzekania zakazu, prowadząc do podnoszenia przez nierzetelnych dłużników argumentacji, iż w rzeczywistości stan niewypłacalności powstał wcześniej aniżeli wskazuje na to wnioskodawca. Efektem takiej postawy mogło być oddalenie wniosku o orzeczenie zakazu w sytuacjach, gdy przychylenie się do wskazywanej przez dłużnika daty prowadziło do upływu terminu przedawnienia z art. 377 p.u.n. pomiędzy chwilą powstania stanu niewypłacalności dłużnika a momentem wszczęcia postępowania sankcyjnego. Koncepcja powyższa, jakkolwiek uzasadniona w warstwie gramatycznej, ignorowała fakt, że niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości – na gruncie prawa karnego – jest traktowane jako czyn ciągły z zaniechania, a więc stan

²⁶ Uchwała SN z 19.02.2015 (III CZP 105/14), Biuletyn SN 2015, nr 2.

bezprawia i związany z tym obowiązek złożenia wniosku trwa tak długo, jak długo utrzymuje się niewypłacalność. Wychodząc powyższemu naprzeciw, w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiło się stanowisko, w myśl którego trzyletni termin z art. 377 p.u.n. nie może rozpocząć swojego biegu tak długo, jak długo istnieją przesłanki wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Koncepcja ta została obecnie przekształcona w normę prawną, poprzez zmianę art. 377 p.u.n. wprowadzoną mocą ustawy – Prawo restrukturyzacyjne²⁷. Od 1.01.2016 r. trzyletni termin w razie niezłożenia wniosku ustawodawca nakazuje liczyć dopiero od dnia ustania stanu niewypłacalności albo wygaśnięcia obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez daną osobę²⁸.

BARTOSZ SIERAKOWSKI

radca prawny, Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

NORBERT FROSZTĘGA

aplikant adwokacki, Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

*kancelaria specjalizuje się
w prawie upadłościowym i naprawczym*

²⁷ Ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 14.07.2015 r.), która wejdzie w życie – w odniesieniu do większości przepisów – 1.01.2016 r.

²⁸ W praktyce będzie chodziło np. o utratę uprawnień do piastowania funkcji reprezentanta dłużnika wskutek złożenia rezygnacji, odwołania czy rozwiązania stosunku prokury albo pełnomocnictwa.

Monitor

Prawa Bankowego

Adres redakcji:

ul. Księcia E. Lubomirskiego 5
05-250 Radzymin
Tel. +48 22 243 16 91,
+48 602 25 44 10
a.krzyczkowska@ispb.pl

Redaktor naczelny:

Dr Tomasz Czech

Redaktor prowadzący:

Anna Krzyczkowska

Rada Programowa:

Dr Krzysztof Korus,
Dr hab. Witold Srokosz

Dział Kolportażu:

Aldona Sosnowska,
tel. + 48 22 786 60 87,
+48 602 25 57 80
e-mail: a.sosnowska@ispb.pl
Roczny koszt prenumeraty
wynosi 796 zł + 5 proc. VAT

Rachunek bankowy:

59 1060 0076 0000 3200
0142 3021

Biuro Reklamy:

reklama@ispb.pl

Studio graficzne:

Daniel Dziubiński
e-mail: studio@dezzin.com
www.dezzin.com

Wydawca:

Instytut Szkoleń Prawa Bankowego s.c.
ul. Księcia E. Lubomirskiego 5
05-250 Radzymin
Tel. + 48 22 786 60 87,
www.ispb.pl

Nakład: 800 egz.

Autor, przekazując redakcji tekst i podpisując umowę wydawniczą przenosi na wydawcę wyłączne prawo do jego publikacji (prawo autorskie i wydawnicze). Przedruk wymaga zgody wydawcy, cytowanie fragmentów – tylko z powołaniem się na źródło. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania i adustacji artykułów. Nie odpowiadamy za treść reklam i ogłoszeń. Wersją pierwotną czasopisma jest wersja papierowa.

„Monitor Prawa Bankowego” znajduje się w wykazie czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Za każdą publikację można otrzymać 3 punkty.